

عوامل مؤثر بر الگوی سیاستی حمایت مالیاتی از فعالیتهای دانش‌بنیان

رضا نقی زاده^{۱*}

مهدی هاجری^۲

زهرا رحمان خسمخی^۳

چکیده:

امروزه با توجه به اهمیت یافتن شرکتهای دانش‌بنیان، حمایت‌های مالی از شرکتهای دانش‌بنیان، به‌عنوان یکی از انواع حمایت‌ها، از اهمیت بالایی برخوردار است. یکی از حمایت‌های مالی مهم که برای تقویت شرکتهای دانش‌بنیان اهمیت دارد، طراحی یک نظام مالیاتی حامی فعالیتهای دانش‌بنیان است. در همین راستا، در این پژوهش تلاش شده است تا با استفاده از استراتژی پژوهش مطالعه موردی، عوامل مؤثر بر توسعه نظام مالیاتی حمایت‌کننده از فعالیتهای دانش‌بنیان در کشور شناسایی شوند. در این پژوهش، ابتدا ۱۴ عامل مؤثر بر توسعه نظام مالیاتی حامی فعالیتهای دانش‌بنیان در ایران شناسایی و در ۴ دسته طبقه‌بندی شدند. شفافیت قوانین مالیاتی، اطلاع‌رسانی به هنگام مشوق‌ها و قوانین مالیاتی، وحدت رویه مالیاتی، حوزه مالیات اختصاصی، آموزش شرکتهای دانش‌بنیان، تفاوت بین شرکتهای کوچک و بزرگ برای ارائه خدمات مالیاتی و اتخاذ شیوه‌های نوین حمایت مالیاتی در چرخه‌های مختلف عمر از جمله ۱۴ عامل شناسایی شده بودند. در ادامه با توجه به این عوامل الگوی سیاستی حمایت مالیاتی از فعالیتهای دانش‌بنیان ارائه شد. سپس قانون حمایت از شرکتهای و مؤسسات دانش‌بنیان و تجاری‌سازی دستاوردها، به‌عنوان مورد مطالعاتی این پژوهش و بر اساس الگوی سیاستی استخراج شده مورد مطالعه و ارزیابی قرار گرفت.

واژه‌های کلیدی:

الگوی سیاستی، حمایت مالیاتی، فعالیتهای دانش‌بنیان، قانون حمایت از شرکتهای و مؤسسات دانش‌بنیان و تجاری‌سازی دستاوردها.

۱. عضو هیات علمی مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور،

* نویسنده عهده‌دار مکاتبات: naghizadeh@nrsp.ac.ir

۲. دانشجوی دکتری سیاستگذاری علم و فناوری، دانشکده مدیریت دانشگاه تهران

۳. دانش آموخته کارشناسی ارشد مدیریت فناوری، دانشگاه علامه طباطبائی

مقدمه

با توجه به اهمیت مالیات به عنوان پرداختی الزامی و بلاعوض، بدیهی است استقلال، توسعه و ارتقای بخش‌های زیربنایی از طریق رهایی وابستگی به درآمدهای نفتی و مقاوم‌سازی اقتصاد به وسیله اتکا به درآمدهای پایدار مالیاتی امکان‌پذیر خواهد بود. علاوه بر این، جهانی‌شدن سریع، تغییراتی در راهبرد عملیاتی مالیات و نحوه اجرای آن در نظام‌های مالیاتی مختلف می‌طلبد (پتولیک^۱، ۲۰۰۹). نظام مالیاتی با ارائه حمایت‌ها و مشوق‌ها، توانایی رشد و شکوفایی در عرصه‌های مختلف و مهم را فراهم می‌کند. این مشوق‌ها به صورت‌های گوناگونی مانند اعتبار مالیاتی^۲، تخفیف‌های مالیاتی در قبال سرمایه‌گذاری^۳، تعطیلی مالیاتی^۴ و کاهش مالیات بر شرکت‌ها^۵ اعمال می‌شوند (عبدی و رضایی، ۱۳۹۴).

امروزه، میزان بالای رشد اشتغال‌زایی، فروش، صادرات و سرمایه شرکت‌های تازه تأسیس فناوری محور، آن‌ها را در کانون توجه سیاست‌گذاران در بسیاری از کشورهای دنیا قرار داده است (علی احمدی و قاضی نوری، ۱۳۸۷). به همین دلیل، این شرکت‌ها یکی از بخش‌هایی هستند که در کشورهای مختلف، در راستای حمایت از فرایند نوآوری و دستیابی و حفظ اقتصاد دانش‌بنیان، مورد حمایت نظام مالیاتی قرار می‌گیرند. نقش حمایتی نظام مالیاتی برای شرکت‌های دانش‌بنیان که به منظور هم‌افزایی علم و ثروت، توسعه اقتصاد دانش‌محور و تحقق اهداف علمی و اقتصادی تشکیل می‌شوند، دارای اهمیت ویژه‌ای است (قانون حمایت از شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان و تجاری‌سازی نوآوری‌ها و اختراعات، ۱۳۸۹). نوع برخورد و حمایت‌های نظام مالیاتی از شرکت‌های فناور و دانش‌بنیان به توسعه فضای کارآفرینی در این شرکت‌ها کمک شایانی می‌کند. در همین راستا، این پژوهش باهدف ارائه عوامل مؤثر بر تدوین الگوی سیاستی حمایت مالیاتی از فعالیت‌های دانش‌بنیان و مطالعه این الگو در قانون حمایت از شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان و تجاری‌سازی دستاوردها، اصلی‌ترین قانون حمایتی از فعالیت شرکت‌های دانش‌بنیان در کشور، طراحی شده است. لذا در این پژوهش تلاش شده است تا به پرسش "عوامل مؤثر بر الگوی سیاستی حمایت مالیاتی مؤثر از فعالیت‌های دانش‌بنیان با توجه به قانون حمایت از شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان و تجاری‌سازی دستاوردها چیست؟" پاسخ داده شود.

-
- 1 . Ptolick
 - 2 . Tax Credit
 - 3 . Investment Tax Allowances
 - 4 . Tax Holidays or Tax Exemption
 - 5 . Reduction in Corporate Income Taxes

بر این اساس، در این مقاله ابتدا به بررسی مفاهیم مالیات، مشوق‌های مالیاتی، شرکت‌های دانش‌بنیان، مشوق‌های مالیاتی، مشوق‌های مالیاتی حوزه دانش‌بنیان در دنیا و ایران پرداخته شده است. در گام بعدی این پژوهش و با توجه به استراتژی پژوهش مطالعه موردی، ضمن شناسایی عوامل مؤثر بر سیاست‌های حمایت مالیاتی از فعالیتهای دانش‌بنیان و دسته‌بندی آن‌ها از طریق تحلیل عاملی اکتشافی، الگوی سیاستی حمایت مالیاتی از فعالیتهای دانش‌بنیان ارائه شده است. در انتها نیز، با توجه به هدف اصلی و نمونه موردی این پژوهش، عوامل مؤثر بر الگوی سیاستی حمایت مالیاتی از فعالیتهای دانش‌بنیان در قانون حمایت از شرکت‌ها و فعالیتهای دانش‌بنیان و تجاری‌سازی دستاوردها بررسی شده است.

پیشینه پژوهش

مالیات

مالیات از منابع درآمدی دولت و همچنین از منابع هزینه‌ای شرکت‌ها و خانوارها به حساب می‌آید (برومند، ۱۳۸۷). در واقع، مالیات، دریافت قسمتی از درآمد یا دارایی اشخاص حقیقی یا حقوقی توسط دولت برای جبران هزینه‌ها است (قانون مالیات‌های مستقیم با آخرین اصلاحات (مصوب ۱۳۹۴/۰۴/۳۱)، ۱۳۹۴). دولت بر اساس قوانین، وجوهی را از درآمدها و یا دارایی‌های مردم دریافت و برای اداره کشور و همچنین تأمین اموری مانند امنیت، آموزش، بهداشت، رفاه و اجرایی شدن سیاست‌های اقتصادی، سیاسی و اجتماعی جامعه مصرف می‌کند. وجوه مالیاتی، پس از وصول، بر اساس برنامه‌های بودجه سالیانه مصرف خواهند شد (حمیدی و همکاران، ۱۳۹۴).

تاریخچه دریافت مالیات در ایران به چند هزار سال می‌رسد. در دوران هخامنشیان به صورت نقدی و غیر نقدی، در دوره اشکانیان از گمرک و در دوران ساسانیان مالیات سرانه وصول می‌شد (شهریاری راد و همکاران، ۱۳۸۳). تا دوران مشروطیت تغییرات زیادی در نظام مالیاتی صورت نپذیرفت. قانون جامع مالیات بر درآمد، تحت عنوان مالیات بر شرکت‌ها و تجارت در دوازدهم فروردین ماه ۱۳۰۹ به تصویب رسید. در سال‌های بعد، در ۲۸ اسفندماه سال ۱۳۴۵ اولین و جامع‌ترین قانون مالیاتی مالیات‌های مستقیم و پس‌از آن، در نهایت قانون جدید مالیات‌های مستقیم در سوم اسفندماه ۱۳۶۶ در مجلس تصویب شد (شهریاری راد و همکاران، ۱۳۸۳). آخرین تغییر این قانون، مربوط به تیرماه سال ۱۳۹۴ است. جدول ۱ انواع مالیات در سیستم مالیاتی کشور را نشان می‌دهد.

جدول ۱. انواع مالیات در سیستم مالیاتی کشور

(ظرفیت‌های مالیاتی اقتصاد ایران، چالش‌ها و راهکارهای توسعه‌ای آن

(با تأکید بر رویکرد اقتصاد مقاومتی)، ۱۳۹۴-۱۳۹۵)

منبع مالیاتی	پایه	نوع مالیات
مالیات بر درآمد اشخاص حقوقی	پایه درآمد	مالیات‌های مستقیم
مالیات بر درآمد مشاغل		
مالیات بر درآمد حقوق		
مالیات بر درآمد مستغلات		
مالیات بر درآمد اتفاقی	پایه ثروت	
مالیات بر ارث		
مالیات بر نقل و انتقال مستغلات		
حق تمبر		
مالیات بر ارزش افزوده	پایه مصرف	مالیات‌های غیرمستقیم
مالیات بر واردات		

مشوق‌های مالیاتی

مشوق مالیاتی یک سیاست مالیاتی است که دولت‌ها را برای رسیدن به بخش عمده‌ای از اهداف توسعه‌ای، افزایش سرمایه‌گذاری و افزایش اشتغال یاری می‌کند. به بیانی دیگر مشوق مالیاتی عبارت است از هرگونه قانون و اقدام جانب‌دارانه مالیاتی که سبب شود بار مالیاتی کمتری به قسمت‌ها و فعالیت‌های اقتصادی (مشوق هدفمند) و یا به همه قسمت‌ها و فعالیت‌ها (مشوق عام و یا غیر هدفمند) تحمیل شود. مشوق‌های مالیاتی انواع مختلفی دارند که عبارت‌اند از (سازمان امور مالیاتی، ۱۳۹۲):

- **معافیت دائمی:** عبارت است از معافیت کامل از پرداخت مالیات برای بعضی از بخش‌ها و فعالیت‌های اقتصادی بدون محدودیت زمانی. این نوع مشوق جزو مشوق‌های مالیاتی غیر هدفمند محسوب شده و موجب کاهش درآمدهای مالیاتی می‌شود.

- **تعطیلی مالیاتی:** عبارت است از معافیت موقت بنگاه‌ها و سرمایه‌گذاری‌های جدید از پرداخت مالیات، بخصوص مالیات بر درآمد شرکت‌ها.
- **نرخ ترجیحی:** عبارت است از کاهش نرخ مالیات بر درآمد به صورت موقت یا دائمی در بعضی از بخش‌ها و فعالیتهای اقتصادی باهدف توسعه فعالیت‌ها.
- **اعتبار مالیاتی:** عبارت است از کسر درصد معینی از هزینه‌های سرمایه‌گذاری از بدهی مالیاتی.
- **اعتبار سرمایه‌گذاری (ارفاق سرمایه‌گذاری):** عبارت است از کسر درصد مشخصی از هزینه‌های سرمایه‌گذاری از درآمد قابل مالیات گیری.
- **سایر مشوق‌ها:** مانند معافیت از حقوق گمرکی و عوارض واردات، استهلاک سریع بعضی از دارایی‌های ثابت.

شرکت‌های دانش بنیان

شرکت‌های دانش بنیان قلب و عامل محرک اقتصاد دانش بنیان می‌باشند. با وجود آن که عبارت شرکت‌های کوچک و متوسط به علت کارکردهای ویژه آن سال‌هاست در ادبیات مدیریتی و اقتصادی جهان جایگاه خاصی داشته است اما واژه شرکت‌های دانش بنیان یا فناوری محور عبارت نسبتاً جدیدی محسوب می‌شود به طوری که هنوز بسیاری از کشورها تعریف روشنی از آن ارائه نکرده‌اند (رادفر و خرمه، ۱۳۸۷). برخی محققین واژه مؤسسات دانش بنیان را مؤسساتی نامیده‌اند که از دارایی‌های دانشی خود به عنوان منبع اصلی مزیت رقابتی استفاده می‌کنند. در تحقیق دیگری مشخصات مؤسسات دانش بنیان بدین شکل خلاصه گردیده است: "نسبت نیروهای خبره و متخصص به کل کارکنان در این مؤسسات زیاد است، تغییرات فناوری در این مؤسسات نسبت به صنایع سنتی زیادتر است، در این مؤسسات تحقیق و توسعه بیشتری صورت گرفته و رشد و توسعه در آن‌ها بیشتر متکی بر توسعه فناوری است، علاوه بر این مزیت رقابتی آن‌ها عمدتاً نوآوری در فناوری‌هاست و نهایتاً، این شرکت‌ها بازارهای جدید را به سرعت تسخیر می‌کنند" (فخاری و همکاران، ۱۳۹۲).

این نوع شرکت‌ها به کشورها اجازه می‌دهد تا رقابت پذیری خود را در مقابل اقتصادهای در حال رشد که در آن‌ها هزینه نیروی انسانی و تولید کمتر است حفظ کنند و نیز به سطح مطلوبی از اشتغال‌زایی دست یابند (فان و همکاران، ۲۰۰۵). از آنجایی که شرکت‌ها و مؤسسات دانش بنیان، شرکت یا موسسه

خصوصی یا تعاونی است که به منظور هم‌افزایی علم و ثروت، توسعه اقتصاد دانش‌محور، تحقق اهداف علمی و اقتصادی (شامل گسترش و کاربرد اختراع و نوآوری) و تجاری‌سازی نتایج تحقیق و توسعه در حوزه فناوری‌های برتر و با ارزش‌افزوده فراوان به‌ویژه در تولید نرم‌افزارهای مربوط تشکیل می‌شود، می‌توان نتیجه گرفت که شرکت‌های دانش‌بنیان مستقر در این مراکز، با تکیه بر سرمایه فکری افراد سازمان، پیشرو در کشف فرصت‌ها می‌باشند (طالبی و همکاران، ۱۳۹۲).

در واقع سازمان دانش‌بنیان سازمانی است که عمده‌ترین دارایی آن سرمایه‌های دانشی است. مزیت رقابتی یک سازمان دانش‌بنیان از طریق دانش و استفاده اثربخش از دانش حاصل می‌شود. شرکت‌های نرم‌افزاری، صنایع هوا و فضا، مؤسسات تحقیقاتی دانش‌بنیان و دانشگاه‌ها می‌توانند نمونه‌هایی از سازمان‌های دانش‌بنیان محسوب شوند (طبرسا و همکاران، ۱۳۹۱). به‌طور کلی هدف سازمان‌های دانش‌بنیان را می‌توان در دو موضوع کلی آموزش نیروهای متخصص و تولید دانش (تحقیق) خلاصه کرد (محمدی و حسین زاده، ۱۳۸۷). به‌عبارت‌دیگر تولید ثروت در این بنگاه‌ها از طریق به‌کارگیری توانمندی‌های درونی افراد جهت خلق دانش و فناوری انجام می‌شود (سارنکتو و همکاران، ۲۰۰۴). بر اساس نگاه سیاست‌گذاران در کشور، در ایران محور اصلی فعالیت‌های بنگاه‌های دانش‌بنیان بر پایه پژوهش و در زمینه دانش فنی روز و یا توسعه و کاربردی نمودن آن مطابق با روند پیشرفت فناوری در دنیا بایستی باشد (ماده ۱ لایحه حمایت از بنگاه‌های اقتصادی دانش‌بنیان در افق کوتاه‌مدت).

در قانون حمایت از شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان نیز شرکت یا مؤسسه دانش‌بنیان "شرکت یا مؤسسه خصوصی یا تعاونی که به منظور هم‌افزایی علم و ثروت، توسعه اقتصاد دانش‌محور، تحقق اهداف علمی و اقتصادی (شامل گسترش و کاربرد اختراع و نوآوری) و تجاری‌سازی نتایج تحقیق و توسعه (شامل طراحی و تولید کالا و خدمات) در حوزه فناوری‌های برتر و با ارزش‌افزوده فراوان به‌ویژه در تولید نرم‌افزارهای مربوط تشکیل می‌شود" تعریف شده است (قانون حمایت از شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان و تجاری‌سازی نوآوری‌ها و اختراعات، ۱۳۸۹).

شرکت‌های دانش‌بنیان صرف‌نظر از اینکه تولیدکننده چه محصولی هستند، سطوح مختلف فعالیت‌هایشان با محوریت نوآوری انجام می‌پذیرد (فخاری، ۱۳۹۳). این شرکت‌ها باهدف تبدیل دانش به ثروت و با ایجاد کسب‌وکار دانش‌محور، فعالیت‌های اقتصادی خود را بر اساس فعالیت‌های تحقیق و توسعه انجام داده و به ارتقای اقتصاد دانش‌محور در جامعه کمک می‌کنند (مرادی و همکاران، ۱۳۹۳).

طبق مبانی نظری و مرور ادبیات، مفهومی که از شرکت‌های دانش‌بنیان برمی‌آید با مفاهیم شرکت‌های کوچک و متوسط، شرکت‌های نوپا، صنایع با فناوری بالا، شرکت‌های جدید فناوری بنیان و شرکت‌های زایشی همپوشانی دارد (خیاطیان و همکاران، ۱۳۹۴). شرکت‌های دانش‌بنیان به دلیل نقش مؤثر خود در توسعه اقتصادی و ملی در کانون توجه قرار گرفته‌اند (دانش فرد، ۱۳۹۵). این شرکت‌ها برای ماندن و حضور مؤثر در عرصه رقابت فناوری‌های جدید می‌بایست در فرایندهای خود به صورت مستمر نوآوری داشته باشند تا قادر به پاسخگویی نیازهای روزافزون پیرامون خود باشند (جمالی، ۱۳۹۵).

مشوق‌های مالیاتی حوزه دانش‌بنیان در دنیا

سیاست مشوق‌های مالیاتی در اکثر کشورهای جهان با شکل و محتوای متفاوت رواج دارند. نظام مشوق‌های مالیاتی در دوره زمانی ۲۰۱۲-۱۹۹۶ متناسب با سطح توسعه‌یافتگی کشورها در جهت هدفمندسازی و کاهش مشوق‌های مالیاتی بوده است. افزایش مشوق‌های اعتبار سرمایه‌گذاری و اعتبار مالیاتی با افزایش سطح توسعه‌یافتگی، نشان می‌دهد تعداد کشورهای دارای مشوق‌های اعتبار سرمایه‌گذاری و اعتبار مالیاتی با افزایش سطح توسعه‌یافتگی افزایش می‌یابد (بررسی تطبیقی نظام‌های مالیاتی برخی از کشورهای منتخب با موضوع مشوق‌های مالیاتی، ۱۳۹۲).

بر اساس گزارش مشوق‌های مالیاتی بخش تحقیق و توسعه، روندها و مسائل سازمان همکاری و توسعه اقتصادی^۱ (سازمان همکاری اقتصادی و توسعه، ۲۰۰۲)؛ نقش تحقیق و توسعه که عبارت است از رشد بهره‌وری، عملکرد اقتصادی و دستیابی به اهداف اجتماعی، از اهمیت بسزایی برخوردار بوده و عوامل ملی در انتخاب کشورها برای استفاده از نوع مشوق‌های مالیاتی، یارانه‌ها، حقوق ثبت اختراع و افزایش سرمایه‌گذاری تحقیقات تأثیرگذار است. به‌عنوان مثال کشورهایی مانند سوئد و فنلاند، با اینکه دارای سطح بالایی از هزینه خصوصی تحقیق و توسعه هستند از یارانه و گسترش مالیات ترجیحی برای تحقیق و توسعه کسب‌وکار خود استفاده نمی‌کنند. در کشوری مانند نیوزلند از یارانه تحقیق و توسعه بیشتر از مشوق‌های مالیاتی استفاده می‌شود؛ همچنین کشورهایی مانند فرانسه، ایالات متحده از ترکیبی از یارانه‌ها و مشوق‌های مالیاتی برای تحریک سرمایه‌گذاری خصوصی تحقیق و توسعه استفاده می‌کنند. در واقع، دولت‌ها می‌توانند از طریق یارانه‌ها، مشوق‌های مالیاتی و سیاست‌های دیگر به رشد اقتصادی کشور کمک کنند. به‌عنوان مثال، در کشور نیوزلند به‌جای مشوق‌های مالیاتی، دولت

به صنعت کمک مالی می‌کند. در کشور کانادا مشوق‌های مالیاتی به واحدهای تحقیق و توسعه و در کشور بریتانیا مشوق‌های مالی به شرکت‌های کوچک و بزرگ تعلق می‌گیرد. در کشورهای دنیا معمولاً مشوق‌های مالی که برای تحقیق و توسعه وجود دارند عبارت‌اند از: تعویق مالیات، کمک‌هزینه مالیاتی و اعتبارات مالیاتی که البته بیشتر کشورها اعتبار مالیاتی را نسبت به کمک‌هزینه بیشتر استفاده می‌کنند. در حال حاضر ۱۱ کشور عضو سازمان همکاری و توسعه اقتصادی از اعتبار مالیاتی استفاده می‌کنند که عبارت‌اند از: کانادا، ایتالیا، کره جنوبی، نیوزلند، نروژ، فرانسه، ژاپن، مکزیک، ایالات متحده، پرتغال و اسپانیا. همچنین ۶ کشور از کمک‌هزینه تحقیق و توسعه استفاده می‌کنند که عبارت‌اند از: بلژیک، دانمارک، انگلستان، استرالیا، اتریش و مجارستان.

کشورهای استرالیا و کانادا از مشوق‌های مالیاتی نسبت به کمک‌های مالی مستقیم بیشتر استفاده می‌کنند. با توجه به موارد یادشده حمایت از بخش تحقیق و توسعه در کشورها یا از طریق تأمین مالی مستقیم صورت می‌پذیرد یا از طریق مشوق‌های مالیاتی که در این بین در چارچوب نظام‌های سیاسی و اقتصادی دولت، مشوق مالیاتی مؤثرتر است. در این راستا تحقیقات متعددی نیز در دنیا صورت پذیرفته است که می‌توان به بررسی عوامل و کار آیی نظام مالیاتی در صنعت سوخت اشاره کرد (چوی و همکاران^۱، ۲۰۱۶). همچنین در تحقیقی که در شرکت‌های کانادایی صورت پذیرفته است آثار سیاست‌های مالیاتی بر نوآوری این شرکت‌ها از زاویه اقتصاد کلان مورد بررسی قرار گرفته است (سیزارنیتزکی و همکاران^۲، ۲۰۱۱). در تحقیقی دیگر که در شرکت‌های روسی انجام پذیرفته است کار آیی نظام مالیاتی و عوامل مؤثر بر آن مورد تحلیل قرار گرفته‌اند (رومینا و همکاران^۳، ۲۰۱۵). در تحقیق دیگری جی و گیان^۴ به بررسی شواهد پیاده‌سازی سیاست‌های مالیاتی در ایالات متحده و انگلستان پرداخته‌اند (جی و گیان، ۲۰۱۵)؛ همچنین در تحقیقی در نروژ، عوامل و آثار سیاست‌های مالیاتی بر توسعه حق ثبت اختراع و نوآوری بررسی شده است (کاپلن و همکاران^۵، ۲۰۱۲). سیاست‌های مالیاتی و اثر آن بر تأمین مالی نوآوری نیز در پژوهشی دیگر مورد بررسی قرار گرفته است (کامپودونیکو و همکاران^۶، ۲۰۱۶). مجموعاً تحقیقات انجام‌شده، عوامل مؤثر تأثیرگذاری نظام مالیاتی بر توسعه نوآوری

1 . Choi et al.

2 . Czarnitzki et al.

3 . Rumina et al.

4 . Ji & Qian

5 . Cappelen et al.

6 . Campodonico et al.

را شامل عوامل داخلی و خارجی می‌دانند. عوامل داخلی مرتبط با ظرفیت‌ها و توانمندی‌های شرکت و عوامل خارجی مرتبط با کیفیت قوانین مالیاتی و بستر اقتصادی کشور هست.

اهمیت و نقش نوآوری شرکت‌ها در اقتصاد ملی کشورها بسیار زیاد است. این امر باعث رویکرد دولت‌ها برای وضع و تصویب مشوق‌های مالیاتی در این زمینه شده و بسته‌های تشویقی مضاعف برای ایجاد بستر سرمایه‌گذاری‌ها در قسمت پژوهشگاه شرکت‌ها اعطا می‌شود. برای تحریک نوآوری بسیاری از کارشناسان بین‌المللی حقوقی، پژوهش‌هایی با مضامین «مشوق با شکل و قالب اعتبارهای مالیاتی» به نام «مشوق‌های بزرگ» حتی در قالب اعطای پول تدارک دیده‌اند. بعلاوه برخی دیگر از کارشناسان حقوقی معافیت‌های مالیاتی را برای کاهش مالیات بر درآمد مرتبط با دارایی‌های فناورانه و دارایی‌های ذهنی - فکری در نظر گرفته‌اند. فهم چنین مشوق‌های مالیاتی تغییر مسیر قیمت‌گذاری دارایی‌های ذهنی - فکری، سرمایه و تسهیلات را امکان‌پذیر کرده و موجب بیشترین سرمایه‌گذاری در امور پژوهش شرکت‌ها می‌شود، اگرچه سبب بحران در تصمیم‌گیری‌های اقتصادی نیز خواهد شد (شاناهان^۱، ۲۰۱۴). طبق گزارش (دیتلویت^۲، ۲۰۱۴)، کشورهای نوآور معافیت‌هایی چون اعتبار مالیاتی و مشوق تحقیق و توسعه را برای شرکت‌های دانش بنیان در نظر گرفته‌اند. بر همین اساس سعی شده است سیاست‌های اصلی مالیاتی کشورهای توسعه‌یافته و نوآور که در شاخص نوآوری جهانی دارای رتبه‌های برتر هستند در قالب جدول شماره ۲ مورد بررسی قرار گیرند.

جدول ۲. سیاست‌های اصلی مالیاتی کشورهای توسعه‌یافته و نوآور

(برگرفته از مطالعه ادبیات به‌ویژه مطالعه سازمان امور مالیاتی، ۱۳۹۲)

کشور	نوع سیاست مالیاتی و معافیت
استرالیا	اعتبار مالیاتی: در بخش تحقیق و توسعه شرکت‌هایی با فروش کمتر از ۲۰ میلیون دلار استرالیا، اعتبار مالیاتی قابل بازپرداخت ۴۵ درصدی و برای شرکت‌های با فروش بیش از ۲۰ میلیون دلار استرالیا، اعتبار مالیاتی غیرقابل بازپرداخت ۴۰ درصدی موجود هست.
انگلستان	مشوق تحقیق و توسعه: برای شرکت‌های بزرگ امکان درخواست کسور ۱۳۰ درصدی هزینه‌های واجد شرایط تحقیق و توسعه وجود دارد. این مشوق برای شرکت‌های کوچک و متوسط به ۲۲۵ درصد افزایش می‌یابد.
دانمارک	اجازه استهلاک کامل هزینه‌های سرمایه‌ای تحقیق و توسعه در سال تحقق

1 . Shanahan

2 . Deloitte

کشور	نوع سیاست مالیاتی و معافیت
ژاپن	مشوق تحقیق و توسعه: اعتبار مالیاتی برای هزینه‌های تحقیق و توسعه در دسترس هست. محدودیت این اعتبار مالیاتی بر اساس بدهی مالیاتی شرکت تعیین می‌شود.
فرانسه	اعتبار مالیاتی، اعتبار مالیاتی ۳۰ درصدی به هزینه‌های واجد شرایط تحقیق و توسعه تا سطح ۱۰۰ میلیون یورو تعلق می‌گیرد. این اعتبار مالیاتی در سال اول و دوم بعد از یک دوره ۵ ساله عدم استفاده از مشوق اعتبار مالیاتی به ۴۰ و ۳۵ درصد افزایش می‌یابد.
روسیه	شرکت‌های واقع در مناطق ویژه اقتصادی از مزایای زیر بهره‌مند خواهند بود: نرخ ترجیحی: کاهش نرخ مالیات بر درآمد شرکت‌ها تا ۱۵/۵ درصد برای برخی صنایع در مناطق مشخص. لازم به اشاره است که اعطای این مشوق‌های منطقه‌ای در طول زمان در حال کاهش بوده است. همچنین مشوق‌های زیر به فعالیت‌های تحقیق و توسعه تعلق می‌گیرد: معافیت خدمات تحقیق و توسعه از مالیات بر ارزش افزوده و کسور هزینه‌های تحقیق و توسعه و هزینه‌های خاص تعیین شده توسط دولت با ضریب ۱/۵ درصدی
هند	دوره معافیت مالیاتی از ۵ سال تا ۱۰ سال تعریف شده است. معافیت مالیاتی در سال‌های اولیه ۱۰۰ درصد و در سال‌های پایانی به ۳۰ درصد خواهد رسید.
ویتنام	تعطیلی مالیاتی: تعطیلی مالیاتی در ۴ سال اولیه فعالیت و معافیت ۵۰ درصدی در ۹ سال بعدی برای شرکت‌های جدیدالتأسیس
آمریکا	حذف بسیاری از مشوق‌های مالیاتی در پایان سال ۲۰۱۱ از جمله اعتبار پژوهش، اعتبار مالیاتی
آفریقای جنوبی	به‌منظور تشویق و حمایت از نوآوری، هزینه‌های مربوط به فعالیت‌های تحقیق و توسعه تا ۱۵۰ درصد قابل کسور هستند. همچنین، هزینه ماشین‌آلات مورد نیاز فعالیت‌های تحقیق و توسعه ممکن است که با نرخ ۴۰، ۲۰، ۲۰ و ۲۰ درصد به ترتیب در چهار سال اول استفاده مستهلک شوند.
رومانی	مشوق تحقیق و توسعه: شرکت‌های فعال در رومانی می‌توانند از کسور ۲۰ درصدی هزینه‌های واجد شرایط مرتبط با تحقیق و توسعه بهره‌مند شوند. همچنین، استهلاک سریع ماشین‌آلات و تجهیزات مورد استفاده در بخش تحقیق و توسعه در دسترس است.
تایوان	اعتبار مالیاتی: مطابق با قانون صنایع نوآور، اعتبار مالیاتی ۱۵ درصدی برای هزینه‌های واجد شرایط تحقیق و توسعه در دسترس هست. اعتبار مالیاتی استفاده نشده در سال مالیاتی تحقق هزینه‌ها قابلیت انتقال به دوره‌های آتی را ندارد.

کشور	نوع سیاست مالیاتی و معافیت
فنلاند	اعتبار مالیاتی: اعتبار مالیاتی به اندازه حقوق کارکنان بخش تحقیق و توسعه به شرکت‌های فعال در کشور فنلاند تعلق می‌گیرد. این مشوق مالیاتی تنها برای سال‌های ۲۰۱۳ تا ۲۰۱۵ در دسترس هست.
کانادا	علاوه بر کسور هزینه‌های تحقیق و توسعه، اعتبار مالیاتی ۲۰ درصدی برای هزینه پژوهش‌های علمی و پیشرفت‌های عملی در دسترس هست. برای یک شرکت خصوص این اعتبار به ۳۵ درصد تا سطح ۳ میلیون دلار کانادا افزایش می‌یابد.
کره جنوبی	مشوق تحقیق و توسعه: مشوق‌های مالیاتی متعددی در جهت حمایت و تشویق فعالیتهای تحقیق و توسعه موجود هست: کسور هزینه‌های تحقیق و توسعه اعتبار مالیاتی برای هزینه پژوهش‌های عملی و مخارج توسعه نیروی انسانی

همان گونه که اشاره شد سیاست‌های مختلف مالیاتی در دنیا به کار گرفته می‌شود که مهم‌ترین این سیاست‌ها در جدول شماره ۳ ارائه شده است.

جدول ۳. سیاست‌های مالیاتی مشوق دانش بنیان در دنیا

(برگرفته از مطالعه ادبیات به‌ویژه مطالعه سازمان امور مالیاتی، ۱۳۹۲)

ردیف	عنوان سیاست	برخی از کشورهای بهره‌مند از سیاست
۱	سیاست معافیت مالیاتی ^۱	اندونزی، تایلند، چین، زیمبابوه، سنگاپور، کره جنوبی، ایران
۲	سیاست اعتبار مالیاتی ^۲	آمریکا، انگلیس، کره جنوبی، استرالیا، فرانسه، تایوان و کانادا
۳	سیاست نرخ ترجیحی یا کاهش مالیاتی ^۳	انگلیسی، کره جنوبی، ترکیه، روسیه
۴	سیاست گزنت ^۴	مکزیک، چک، فرانسه، آلمان
۵	سیاست استهلاک سریع ^۵	آفریقای جنوبی، لیتوانی، فرانسه

1 . Tax Holidays or Exemption

2 . Tax credit

3 . Tax deduction or reduction

4 . Grants

5 . Accelerated depreciation

با بررسی مطالب یادشده مشخص می‌شود مشوق معافیت دائمی در کشورهای توسعه‌یافته نقشی ایفا نمی‌کند. مشوق تعطیلی مالیاتی به‌تمامی شرکت‌های بخش‌های مختلف تعلق نگرفته بلکه با هدف توسعه به برخی صنایع در مناطق مشخص تعلق می‌گیرد. همچنین روند نرخ مالیات بر درآمد شرکت‌ها روند نزولی و دامنه فعالیت‌های مورد حمایت مشوق‌های معافیت دائمی و تعطیلی مالیاتی با سطح توسعه‌یافتگی کشورها رابطه معکوس دارد. تعداد کشورهای برخوردار از مشوق‌های اعتبار سرمایه‌گذاری و اعتبار مالیاتی با افزایش سطح توسعه‌یافتگی افزایش می‌یابد. اندازه‌گیری هزینه‌ها و منافع حاصل از مشوق‌های مالیاتی کاری دشوار است. در کشورهای کمتر توسعه‌یافته ساختار مشوق‌ها غیر هدفمند و ناکارآمد است. سیاست مشوق‌های مالیاتی در اکثر کشورهای جهان با شکل و محتوای متفاوت رواج دارند. نظام مشوق‌های مالیاتی در دوره زمانی متناسب با سطح توسعه‌یافتگی کشورها در جهت هدفمندسازی و کاهش مشوق‌های مالیاتی بوده است. شواهد دلالت بر کاهش مشوق‌ها و افزایش کارایی متناسب با افزایش سطح توسعه‌یافتگی کشورها دارد. بر اساس مطالعات انجام‌شده تعداد کشورهای دارای مشوق‌های اعتبار سرمایه‌گذاری و اعتبار مالیاتی با افزایش سطح توسعه‌یافتگی افزایش می‌یابد (زمانی، ۱۳۹۲؛ نقی زاده و همکاران، ۱۳۹۵). این بدان معنی است که صرف مشوق مالیاتی ملاک عمل نیست و هدف اصلی تحقیق سیاست‌های منجر به توسعه فناوری و نوآوری است. بر این اساس می‌توان بیان نمود که سیاست‌های اعتباری در حوزه مالیات در سال‌های اخیر مورد اقبال بیشتری قرار گرفته است.

مشوق‌های مالیاتی حوزه دانش‌بنیان در ایران

حمایت‌های مالیاتی مختلفی برای حوزه دانش‌بنیان وجود دارد. از جمله مهم‌ترین این حمایت‌ها می‌توان به ارائه مشوق‌های مالیاتی به شرکت‌ها، ارائه مشوق‌ها به‌صورت کاهش مالیات بر حقوق کارکنان تحقیق و توسعه و هزینه‌های تأمین اجتماعی، ارائه مشوق‌هایی برای مالیات اشخاص حقیقی (کارآفرینان) اشاره کرد. نظری در پژوهش خود به این نکته اشاره کرده است که در ایران نیز معافیت‌های مالیاتی در زمینه فعالیت‌های صنعتی با هدف تولید و اشتغال وضع شده ولی هیچ شواهدی مبنی بر تأثیرگذاری مثبت آن در متغیرهای کلان اقتصادی مشاهده نشده است. مضافاً این معافیت‌ها پیچیدگی‌های اجرای مقررات مالیاتی را نیز به دنبال داشته است (نظری، ۱۳۸۷) که این امر می‌تواند نشان‌دهنده عدم شناسایی مناسب عوامل مؤثر بر پیاده‌سازی نظام‌های مالیاتی تحریک‌کننده حوزه دانش‌بنیان و صنعتی

در کشور باشد.

بررسی‌ها حاکی از آن است در نظام مالیاتی کشور، معافیت دائمی و تعطیلی مالیاتی در بخش اعظم فعالیتهای اقتصادی وجود دارد. بر اساس ماده ۱۱۹ قانون برنامه پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور دولت مکلف شده است در راستای هدفمندسازی معافیت‌های مالیاتی و شفاف‌سازی حمایت‌های مالی دولت از بخش‌ها و فعالان اقتصادی، اقداماتی برای جایگزینی سیاست اعتبار مالیاتی با نرخ صفر به جای معافیت‌های مالیاتی و ثبت معافیت‌های مالیاتی یادشده به صورت جمعی-خرجی در قوانین بودجه سنواتی انجام دهد (برنامه پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور، ۱۳۸۹). دو بحث اساسی در ماهیت این ماده قانونی مستتر است؛ شفاف‌سازی سیاست‌های مشوق مالیاتی دولت به وسیله ثبت میزان معافیت‌های اعطاشده و هدفمندسازی ساختار مشوق‌های مالیاتی کشور. مشوق‌های مالیاتی که در مورد شرکت‌های دانش‌بنیان در ایران مورد استفاده قرار می‌گیرند عبارت است از:

- ماده ۳ بند الف قانون حمایت از شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان^۱ (قانون حمایت از شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان و تجاری‌سازی نوآوری‌ها و اختراعات، ۱۳۸۹)
- ماده ۹ قانون حمایت از شرکت‌های دانش‌بنیان^۲ (قانون حمایت از شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان و تجاری‌سازی نوآوری‌ها و اختراعات، ۱۳۸۹)

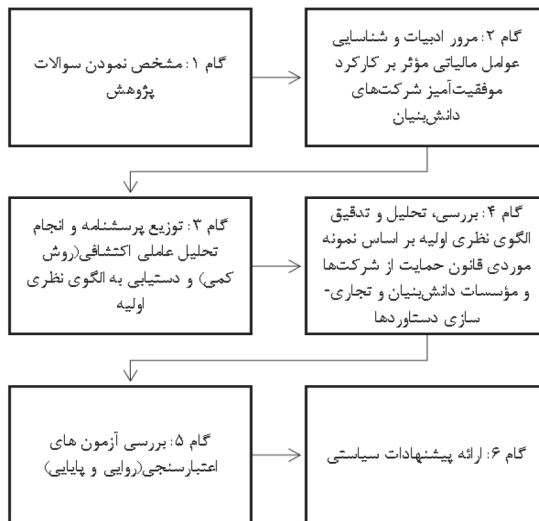
روش‌شناسی پژوهش

از آن جهت که پژوهشگران در این پژوهش به دنبال شناسایی الگوی سیاستی حمایت مالیاتی از فعالیتهای دانش‌بنیان و بررسی این الگو در بستر قانون حمایت از شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان و تجاری‌سازی دستاوردها می‌باشند، لذا از ترکیب روش‌های کمی و کیفی پژوهش و در قالب استراتژی مطالعه موردی تک نمونه‌ای استفاده شده است. روش کم اصلی بکار رفته در این پژوهش، روش تحلیل

۱. ماده ۳- حمایت‌ها و تسهیلات قابل اعطاء به شرکتها و مؤسسات دانش‌بنیان موضوع این قانون عبارتند از:

الف- معافیت از پرداخت مالیات، عوارض، حقوق گمرکی، سود بازرگانی و عوارض صادراتی به مدت پانزده سال
 ۲. ماده ۹- به منظور ایجاد و توسعه شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان و تقویت همکاری‌های بین‌المللی اجازه داده می‌شود واحدهای پژوهشی و فناوری و مهندسی مستقر در پارک‌های علم و فناوری در جهت انجام مأموریت‌های محوله از مزایای قانونی مناطق آزاد در خصوص روابط کار، معافیت‌های مالیاتی و عوارض سرمایه‌گذاری خارجی و مبادلات مالی بین‌المللی برخوردار گردند.

عاملی اکتشافی است و مهم‌ترین ابزارهای کیفی مورد استفاده در این پژوهش مصاحبه است. مطالعات موردی تک نمونه‌ای از آن جهت که شامل چند سطح یا جز هستند و پژوهشگر باید آن مورد را از زوایای گوناگون بررسی و تحلیل نماید، برای استفاده در سیاست‌گذاری‌های کلان و طرح‌ها و شرایط گوناگون مناسب می‌باشند (ین، ۲۰۱۲). گام‌های این پژوهش، بر اساس الگوی مطالعه موردی ین طراحی شده است. شکل شماره ۱ گام‌های این پژوهش را نشان می‌دهد.

شکل ۱. گام‌های این پژوهش (ین، ۲۰۱۲)

گام‌های پژوهش

روش‌شناسی این پژوهش، ترکیبی از روش‌های کمی و کیفی و با تأکید بر استراتژی مطالعه موردی تک نمونه‌ای و بر اساس الگوی ین (ین، ۲۰۰۳) است. در این بخش، در ارتباط با هر یک از گام‌های پژوهش، توضیحاتی ارائه شده است.

• مشخص نمودن سوالات پژوهش

در اولین گام از پژوهش‌های موردی، باید سوالات پژوهش مشخص شوند. از آن جهت که هدف اصلی این پژوهش شناسایی و بررسی عوامل مؤثر بر الگوی سیاستی حمایت مالیاتی از فعالیت‌های

دانش‌بنیان در بستر قانون حمایت از شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان و تجاری‌سازی دستاوردها است، سؤال اصلی این پژوهش نیز بدین‌صورت تعریف شده است که «عوامل مؤثر بر الگوی سیاستی حمایت مالیاتی از فعالیتهای دانش‌بنیان در قانون حمایت از شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان و تجاری‌سازی دستاوردها چیست؟».

• ارائه الگوی نظری اولیه

برای ارائه الگوی نظری اولیه، ابتدا باید عوامل مؤثر در حوزه توسعه سیاست‌های حمایت مالیاتی از فعالیتهای دانش‌بنیان مشخص شود. به همین منظور، ابتدا ادبیات و مستندات مربوط به این حوزه مطالعه گردید. پس از آن مصاحبه‌هایی با ۸ نفر از خبرگان این حوزه (فعالان و متخصصان حوزه دانش‌بنیان و مالیاتی)، جهت تأیید و تکمیل این سیاست‌ها انجام و در نهایت فهرستی از عوامل مؤثر بر سیاست‌های حمایت مالیاتی از فعالیتهای دانش‌بنیان شناسایی شد. جدول شماره ۴ این عوامل را نشان می‌دهد. اهمیت این عوامل، از مرور مطالعات پیشین، مشاهده شواهد، رویدادها و آمارها و مصاحبه با خبرگان تأیید شده است. در ادامه این گام از پژوهش، برای دسته‌بندی عوامل شناسایی شده از روش تحلیل عاملی اکتشافی استفاده شده است. به همین منظور، مجموعه عوامل در پرسشنامه‌ای مشتمل بر ۱۴ پرسش تنظیم و در هر پرسش میزان اهمیت هر یک از عوامل مستخرج، با استفاده از طیف لیکرت آزمون گردید. برای اطمینان از روایی این پرسشنامه، قبل از انجام پیمایش اصلی، از نظرات خبرگان برای تأیید روایی پرسشنامه استفاده شد. خبرگان از میان فعالان و متخصصان شرکت‌های دانش‌بنیان و حوزه مالیاتی انتخاب گردیدند. در این مرحله اصلاحات لازم جهت توزیع پرسشنامه نهایی صورت گرفت. از مجموع پرسشنامه‌های توزیع‌شده، ۱۰۰ نفر از کارشناسان، مدیران و متخصصان حوزه‌های مالیات و شرکت‌های دانش‌بنیان تکمیل این پرسشنامه مبادرت نمودند. جهت بررسی نتایج پرسشنامه با استفاده از نرم‌افزار اس پی اس اس نسخه ۱۹ میزان آلفای کرونباخ سنجیده و آزمون‌های لازم جهت انجام تحلیل عاملی اکتشافی روی داده‌ها صورت پذیرفت. ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۷۸ به دست آمده، نشان می‌دهد که پرسشنامه از پایایی مطلوب برخوردار است.

جدول ۴. عوامل مؤثر بر سیاست‌های حمایت مالیاتی از فعالیت‌های دانش‌بنیان

ردیف	نام عامل	منابع
۱	تفاوت بین شرکت‌های کوچک و بزرگ برای ارائه خدمات مالیاتی	(امینی، میرمحمدی و قصاب، ۱۳۹۴؛ بیاتی ^۱ و تقوی ^۲ ، ۲۰۰۷؛ به- یون لین ^۳ و یی- چینگ چن ^۴ ، ۲۰۰۷؛ بیک زاد و تیرانداز، ۱۳۸۸؛ فخاری، سلیمانی و دارایی، ۱۳۹۲)
۲	اتخاذ شیوه‌های نوین حمایت مالیاتی در چرخه‌های مختلف عمر	(دیکینسون ^۵ ، ۲۰۰۵؛ کرمی و عمرانی، ۱۳۸۹؛ کرمی و آخوندی، ۱۳۹۵)
۳	نوع مشوق‌های مالیاتی	(عبدی و رضایی، ۱۳۹۴)
۴	شفافیت قوانین مالیاتی	(ریچاردسون ^۶ ، ۲۰۰۷؛ کمالی، ۱۳۹۳)
۵	تسریع در تعیین تکلیف مالیاتی	(قانون مالیات‌های مستقیم با آخرین اصلاحات (مصوب ۳۱/۰۴/۱۳۹۴)، ۱۳۹۴)
۶	سهل‌الوصول بودن مشوق‌های مالیاتی	(برنامه عملیاتی سال ۱۳۹۵ سازمان امور مالیاتی کشور)
۷	اصلاح فرهنگ مالیاتی شرکت‌های دانش‌بنیان	(صالحی، پرویزی فرد و استوار، ۱۳۹۳؛ برنامه عملیاتی سال ۱۳۹۵ سازمان امور مالیاتی کشور)
۸	اطلاع‌رسانی به هنگام مشوق‌ها و قوانین مالیاتی	(برنامه عملیاتی سال ۱۳۹۵ سازمان امور مالیاتی کشور)
۹	آموزش شرکت‌های دانش‌بنیان	مصاحبه با خبرگان و مشاهده شواهد و رویدادها
۱۰	سازوکارهای پیش‌بینی شده در جلوگیری از فرار مالیاتی	(هادیان و تحویلی، ۱۳۹۲؛ حمیدی، محمدزاده و محمدی، ۱۳۹۴)
۱۱	مدیریت کاهش درآمدهای مالیاتی	(حمیدی، محمدزاده و محمدی، ۱۳۹۴؛ نصیرالاسلامی، رحمانی و ابریشمی، ۱۳۹۴)
۱۲	وحدت رویه مالیاتی	مصاحبه با خبرگان و مشاهده شواهد و رویدادها

- 1 . Bayati
- 2 . Taghavi
- 3 . Yeh-Yun Lin
- 4 . Yi-Ching Chen
- 5 . Dickinson
- 6 . Richardson

ردیف	نام عامل	منابع
۱۳	حوزه مالیاتی اختصاصی	مصاحبه با خبرگان و مشاهده شواهد و رویدادها
۱۴	رصد مستمر نتایج سیاستهای مالیاتی	مصاحبه با خبرگان و مشاهده شواهد و رویدادها

جهت تشخیص مناسب بودن داده‌ها برای انجام تحلیل عاملی نیز، از آزمون‌های کیزر مایر^۱ و بارتلت استفاده شده است. مقدار کی ام او^۲ برای داده‌های پرسشنامه این پژوهش ۰/۷۸۶ و مقدار سیگموئید^۳ برابر با صفر استخراج شده است. به دلیل این که مقدار کی ام او بالاتر از ۰/۷ و مقدار سیگموئید کمتر از ۰/۵ است، داده‌های این پژوهش از همبستگی لازم برای انجام تحلیل عاملی برخوردار و برای انجام این تحلیل مناسب می‌باشند. جداول ۵ نیز نتایج حاصل از ماتریس چرخش یافته و بار عاملی هر یک از عوامل را نشان می‌دهد.

جدول ۵. دسته‌بندی عوامل مؤثر بر سیاستهای حمایت مالیاتی از فعالیتهای دانش بنیان

دسته عاملی	عامل	بار عاملی
بعد اول ۳۳/۳	شفافیت قوانین مالیاتی	۰/۸۳۷
	تسریع در تعیین تکلیف مالیاتی	۰/۶۴۵
	اطلاع‌رسانی به هنگام مشوقها و قوانین مالیاتی	۰/۵۴۵
	وحدت رویه مالیاتی	۰/۷۹۳
بعد دوم ۲۴/۱	سازوکارهای پیش‌بینی شده در جلوگیری از فرار مالیاتی	۰/۷۲۷
	مدیریت کاهش درآمدهای مالیاتی	۰/۵۹۹
	حوزه مالیات اختصاصی	۰/۵۷۸
	رصد مستمر نتایج سیاستهای مالیاتی	۰/۵۸۶

1 . Kaiser-Meyer-Olkin (KMO)

2 . KMO

3 . Sig

دسته عاملی	عامل	بار عاملی
بعد سوم ۲۳/۲	نوع مشوق‌های مالیاتی	۰/۶۵۰
	سهل‌الوصول بودن مشوق‌های مالیاتی	۰/۷۴۴
	اصلاح فرهنگ مالیاتی شرکت‌های دانش‌بنیان	۰/۵۷۷
بعد چهارم ۱۹/۴	آموزش شرکت‌های دانش‌بنیان	۰/۵۸۸
	تفاوت بین شرکت‌های کوچک و بزرگ برای ارائه خدمات مالیاتی	۰/۷۳۷
	اتخاذ شیوه‌های نوین حمایت مالیاتی در چرخه‌های مختلف عمر	۰/۸۴۳

در نتیجه، بر اساس مطالعه مستندات، بررسی سلسله شواهد و رویدادها، نظرات خبرگان و نتایج حاصل از پرسشنامه، می‌توان عوامل مؤثر بر سیاست‌های حمایت مالیاتی از فعالیت‌های دانش‌بنیان را در ۴ دسته طبقه‌بندی کرد. بر اساس این دسته‌بندی تأییدشده، می‌توان الگوی سیاستی حمایت مالیاتی از فعالیت‌های دانش‌بنیان را ترسیم نمود. شکل ۲ الگوی سیاستی حمایت مالیاتی از فعالیت‌های دانش‌بنیان را نشان می‌دهد.

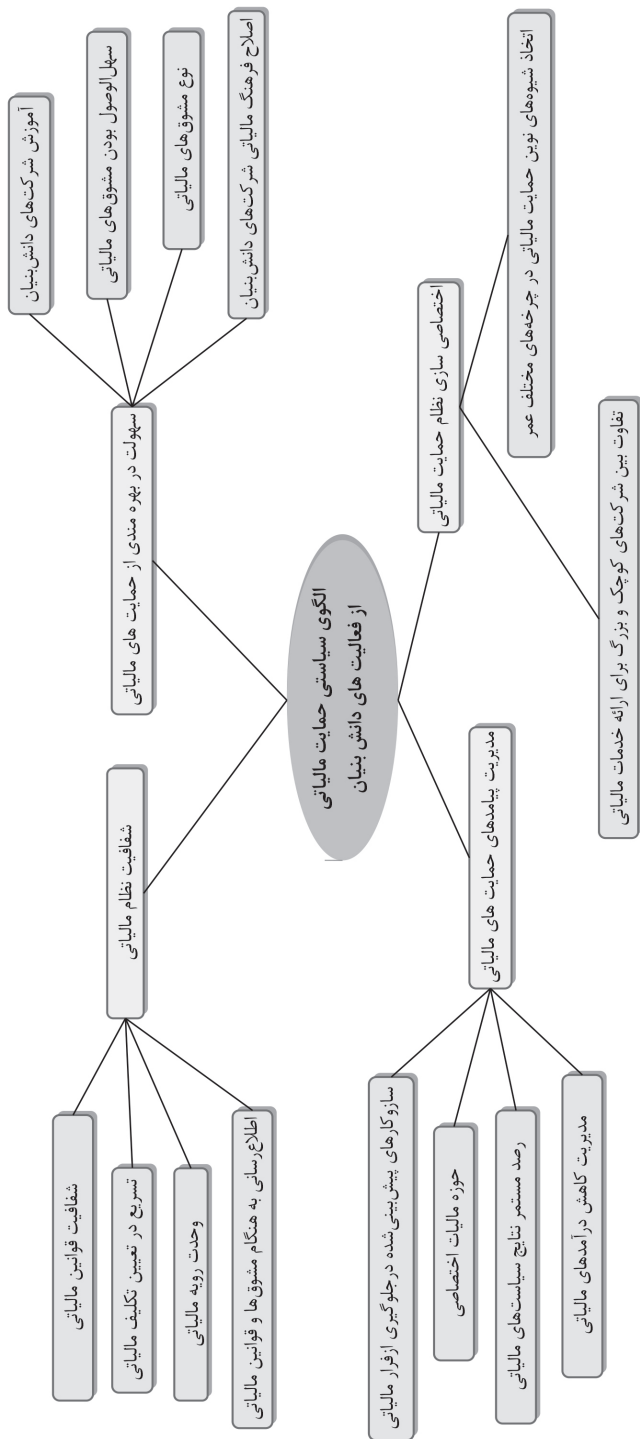
• بررسی، تحلیل و تدقیق الگوی نظری اولیه

هدف این مرحله از پژوهش، کسب بینش و فهم عمیق از الگوی نظری اولیه پژوهش که در واقع خروجی روش کمی تحلیل عاملی اکتشافی است، است. در این مرحله، ضمن بررسی قانون حمایت از شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان و تجاری‌سازی دستاوردها، مصاحبه‌هایی با متخصصان، مدیران و کارشناسان شرکت‌های دانش‌بنیان و حوزه مالیاتی انجام شده است. در این مصاحبه‌ها، نتایج مراحل قبلی پژوهش به آنان ارائه و بعد از آن با توجه به عوامل شناسایی شده در مرحله قبل، نظرات و دیدگاه‌های ایشان دریافت گردید. در انتهای مصاحبه نیز درخواست شد تا در راستای تکمیل الگوی سیاستی حمایت مالیاتی از فعالیت‌های دانش‌بنیان در قانون حمایت از شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان و تجاری‌سازی، در صورتی که عامل مؤثر دیگری در حوزه سیاست‌های حمایت مالیاتی از فعالیت‌های دانش‌بنیان در قانون حمایت از شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان و تجاری‌سازی دستاوردها از نظر آنان وجود دارد، بیان نمایند. مصاحبه‌های انجام شده به صورت نیمه ساختاریافته انجام پذیرفت.

بدین معنی که عوامل شناسایی شده به مصاحبه‌شوندگان ارائه گردید و نظرات ایشان پیرامون عوامل مختلف دریافت گردید. در واقع مصاحبه به‌عنوان یکی از سه ابزار بررسی دقیق‌تر عوامل شناسایی شده بکار گرفته شد. در بخش ۵ مقاله، به کدهای ارائه شده اشاره شد. مصاحبه‌ها بر اساس پروتکل مشخص انجام شد، سپس مصاحبه‌ها در جلسات مختلف ضبط و ثبت گردید و کدبندی گردیدند. موضوعاتی که در بین مصاحبه‌های مختلف اهمیت بیشتری داشتند و مورد تأکید نویسندگان قرار داشتند در نتایج حاصل از مطالعه موردی به‌عنوان شواهد تأیید کننده الگو بکار گرفته شدند و همچنین در تشریح و تدقیق الگو مورد بهره‌برداری قرار گرفتند. البته همان‌گونه که یین (۲۰۱۲) نیز تأکید دارد، هدف از تحقیقات با استراتژی‌های کیفی تری همچون مطالعه موردی، تعمیم‌پذیری پژوهش نیست بلکه درک دقیق از موضوع مورد بحث اهمیت بیشتری دارد. در نتیجه در استراتژی مطالعه موردی، مصاحبه ابزاری برای تدقیق الگو است. همچنین مطابق رویکرد مطالعه موردی از سه‌گانه اطلاعاتی استفاده گردید. به همین منظور به‌غیر از نتایج مصاحبه و پرسشنامه از مستندات و مدارک علمی و همچنین شواهد و آمار نیز استفاده شده است.

در پژوهش‌هایی که از استراتژی مطالعه موردی استفاده می‌شود، پژوهشگر می‌تواند از ابزارهای مصاحبه، بررسی مستندات علمی، سلسله شواهد، مطالعه میدانی، پرسشنامه و آزمون‌های آماری برای جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها استفاده نماید (یین، ۲۰۱۲)؛ اما پژوهشگران برای اثبات میزان کفایت شواهد ارائه شده، در صورت امکان، از رویکرد سه‌وجهی استفاده می‌کنند. در واقع، پژوهشگران برای اثبات روایت نظری خود، از سه ابزار استفاده می‌کنند.

شکل ۲. الگوی سیاستی حمایت مالیاتی از فعالیتهای دانش بنیان

در این پژوهش نیز، پژوهشگران تلاش کرده‌اند تا با مقایسه دیدگاه کارشناسان، مدیران و متخصصان حوزه‌های مالیات و شرکت‌های دانش‌بنیان جمع‌آوری شده از مصاحبه‌های انجام شده، به همراه بررسی مستندات، ادبیات و تجربیات پیشین این حوزه، آمارها و سلسله رویدادها و شواهد در حوزه مالیات شرکت‌های دانش‌بنیان و همچنین نتایج حاصل از تحلیل پرسشنامه، رویکرد سه وجهی را در مورد منابع داده‌های این پژوهش بکار گیرند و اعتبار پژوهش را افزایش دهند. در همین راستا، علاوه بر نتایج حاصل از ۱۰۰ پرسشنامه دریافتی از متخصصان، در مرحله سوم پژوهش با ۸ خبره و در مرحله چهارم با ۶ خبره مصاحبه نیمه ساختاریافته انجام شد و نظرات آنان به‌طور عمیق مورد بررسی قرار گرفت. مصاحبه‌شوندگان از میان کارشناسان، مدیران و متخصصان حوزه‌های مالیات و شرکت‌های دانش‌بنیان کشور انتخاب شده‌اند. مدیران شرکت‌های دانش‌بنیان، سیاست‌گذاران حوزه توسعه شرکت‌های دانش‌بنیان، اندیشمندان حوزه مطالعات جهت توسعه شرکت‌های دانش‌بنیان، مدیران حوزه مالیاتی و کارشناسان مرتبط با آن هدف اصلی گردآوری پرسشنامه‌ها و مصاحبه‌ها بوده‌اند. انتخاب مصاحبه‌شوندگان نیز با استفاده از روش گلوله برفی و با لحاظ کردن شاخص تجربه و سابقه کاری و یا پژوهشی در حوزه پژوهش انجام شده است. جدول ۶ اطلاعات جمعیت شناختی مصاحبه‌شوندگان را نشان می‌دهد.

جدول ۶. شماره اطلاعات جمعیت شناختی مصاحبه‌شوندگان

گام‌ها	تعداد مصاحبه‌ها	خبرگان دارای مدرک دکترا	خبرگان دارای مدرک کارشناسی و کارشناسی ارشد
گام سوم	۸	۳	۵
گام چهارم	۶	۲	۴
جمع	۱۴	۵	۹

نتایج حاصل از منابع مختلف اطلاعاتی در این مرحله از پژوهش، در بخش نتایج حاصل از اجرای راهبرد مطالعه موردی ارائه شده است.

اعتبارسنجی پژوهش

برای سنجش روایی پرسشنامه بخش کمی از روایی صوری استفاده و پرسشنامه پس از تأیید خبرگان

این حوزه توزیع شده است. پایایی پرسشنامه بخش کمی نیز، پس از تکمیل آن، توسط ضریب آلفای کرونباخ در نرم‌افزار SPSS سنجیده شده است. ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۸۶ به دست آمده، نشان می‌دهد که پرسشنامه از پایایی مطلوب برخوردار است.

برای اعتبارسنجی بخش کیفی نیز، بر اساس دیدگاه ین (ین، ۲۰۱۲)، از ۴ آزمون اعتبار سازه‌ای، آزمون اعتبار درونی، آزمون اعتبار بیرونی و آزمون قابل‌اعتماد بودن پژوهش برای بررسی کیفیت مطالعه موردی انجام شده، استفاده شده است.

• آزمون اعتبار سازه‌ای

اعتبار سازه‌ای به معنی انتخاب مقیاس‌های عملیاتی درست برای مفهوم مورد مطالعه است و باید نشان داده شود که عوامل انتخاب شده واقعاً انعکاس‌دهنده مفهوم مورد نظر است (ین، ۲۰۱۲). جهت اطمینان از صحت عوامل مؤثر بر سیاست‌های حمایت مالیاتی از فعالیت‌های دانش‌بنیان و الگوی سیاستی حمایت مالیاتی از فعالیت‌های دانش‌بنیان، هر سه راهکار مطرح شده توسط ین (ین، ۲۰۱۲) شامل جمع‌آوری مدارک از منابع مختلف، زنجیره‌ای از شواهد و استفاده از مطلعین کلیدی جهت مطالعه و نقد گزارش به دقت انجام پذیرفت. رویکرد مثلث سازی مورد استفاده در گردآوری اطلاعات باعث تأمین اعتبار مورد نیاز برای پژوهش شده است. در رویکرد مثلث سازی اگر نتایج سه منبع پژوهش با هم تناسب و انطباق داشته باشند، نتیجه حاصل شده دارای اعتبار است. همچنین از نظرات صاحب‌نظران برای بررسی، نقد و تأیید الگوی ارائه شده، استفاده شده است. در نهایت نیز سعی شد که گزارشی از پژوهش نوشته شود که دارای اطلاعات اصلی و اساسی مرتبط با پژوهش باشد.

• آزمون اعتبار درونی

اعتبار درونی در مطالعات موردی به اعتمادپذیری و موجه بودن یافته‌ها و نتایج پژوهش دلالت دارد (ین، ۲۰۱۲). برای اینکه بتوان برای تبیین‌ها، اعتبار درونی مناسبی را ایجاد کرد سعی شده است تا شواهدی از منابع چندگانه استفاده شود. به‌طور مثال چندین نفر از سطوح و بخش‌های مختلف (کارشناسان، مدیران و متخصصان حوزه‌های مالیات و شرکت‌های دانش‌بنیان کشور) با سؤالات یکسان مورد گفتگو قرار گرفته‌اند و دیدگاه‌های مختلف بررسی شده است. نتایج به‌دست‌آمده از مصاحبه‌ها و پرسشنامه با داده‌های حاصل از منابع دیگر مثل تحقیقات پیشین، سلسله شواهد، رویدادها و آمارها و

سایر منابع تطبیق و صحت موارد مطرح‌شده مورد بررسی قرار گرفته است. در مرحله تدقیق الگوی نظری اولیه به‌ویژه در بخش مصاحبه‌های عمیق، از مصاحبه‌شوندگان برای مطالعه گزارش مصاحبه و اطمینان از درک درست از دیدگاه‌های آنان کمک گرفته شد. استفاده از نظرات متخصصان جهت بررسی باورپذیر بودن نتایج نهایی بر اعتبار درونی پژوهش افزوده است. بر اساس رویکرد آیزنهارت^۱ (۱۹۸۹) مثلث‌سازی (که در این پژوهش از طریق مصاحبه‌ها، مستندات، سلسله شواهد و رویدادها و پرسشنامه صورت پذیرفته است) علاوه بر افزایش اعتبار بیرونی، اعتبار درونی را نیز محقق می‌نماید (نقی زاده و همکاران، ۲۰۱۶). همچنین در این پژوهش تشریح دقیق فرآیند پژوهش، این امکان را برای پژوهشگر بیرونی فراهم می‌کند که با بررسی روند پژوهش، در مورد طبیعی و واقعی بودن نتایج و فرآیند پژوهش اطمینان حاصل نماید.

• آزمون اعتبار بیرونی

اصطلاح اعتبار بیرونی بر گسترش یافته‌ها و نتایج مطالعه به سایر محیط‌ها و موقعیت‌ها اشاره دارد (آیزنهارت، ۱۹۸۹، نقی زاده و همکاران، ۲۰۱۶). در روش مطالعه موردی از تطبیق الگو با نمونه‌های مشابه جهت افزایش اعتبار بیرونی استفاده می‌شود. همچنین مثلث‌سازی نیز از ابزارهای اعتبار بیرونی پژوهش است. در این پژوهش نیز از رویکرد مثلث‌سازی جهت افزایش اعتبار بیرونی استفاده شده است.

• آزمون قابل‌اعتماد بودن پژوهش

اعتماد‌پذیری نشان دادن این واقعیت است که رویه‌های پژوهش قابل تکرار با نتایجی مشابه است. مستند کردن تمامی جزئیات پژوهش مهم‌ترین اصل قابل‌اعتماد نمودن پژوهش است (ین، ۲۰۱۲). اعتماد‌پذیری در این پژوهش از طریق تهیه پروتکل مصاحبه‌های مطالعه موردی و ایجاد پایگاه داده برای پژوهش مدنظر قرار گرفته است و اقدامات مورد نظر در مطالعه موردی بر اساس رویکرد ین (ین، ۲۰۱۲) انجام پذیرفته است.

نتایج حاصل از اجرای راهبرد مطالعه موردی

پس از شناسایی عوامل مؤثر بر سیاست‌های حمایت مالیاتی از فعالیتهای دانش‌بنیان و ارائه الگوی

سیاستی حمایت مالیاتی از فعالیت‌های دانش‌بنیان، این عوامل باید در نمونه موردی انتخاب شده برای این پژوهش با ابزارهای مختلف و به‌ویژه مصاحبه تدقیق شوند. در همین راستا، علاوه بر مصاحبه‌هایی که با کارشناسان، مدیران و متخصصان حوزه‌های مالیات و شرکت‌های دانش‌بنیان انجام شد، قانون حمایت از شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان و تجاری‌سازی دستاوردها نیز با توجه به عوامل اولیه استخراج شده بررسی و تحلیل گردید. در واقع در این گام از پژوهش، با استفاده از مصاحبه‌های عمیق، مشاهده سلسله شواهد و رویدادها و مطالعه مستندات و آمارها به تعمیق بخشی دسته‌بندی ارائه شده و هم‌چنین بررسی الگوی سیاستی حمایت مالیاتی از فعالیت‌های دانش‌بنیان در قانون حمایت از شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان و تجاری‌سازی دستاوردها پرداخته شد. جهت بررسی برخی از ملاحظات و ارائه تحلیل پیرامون دسته‌بندی ارائه شده در مورد هر یک از ۱۴ عامل شناسایی شده از منابع اطلاعاتی مختلفی استفاده شده است که در جدول شماره ۷ به آن اشاره شده است و خلاصه تحلیل‌های آن نیز در ادامه با ارائه بخشی از نظرات متخصصان آورده شده است.

جدول ۷. برخی از مهم‌ترین تحلیل‌ها و ملاحظات ارائه شده بر روی عوامل مؤثر بر الگوی

سیاستی حمایت از شرکت‌های دانش‌بنیان

عنوان عامل مؤثر	مستندات و مطالعات پیشین	مصاحبه	پرسشنامه	آمار و شواهد
شفافیت قوانین مالیاتی	*	*	*	
تسریع در تعیین تکلیف مالیاتی		*	*	*
اطلاع‌رسانی به هنگام مشوق‌ها و قوانین مالیاتی	*	*	*	
وحدت رویه مالیاتی	*	*	*	*
سازوکارهای پیش‌بینی شده در جلوگیری از فرار مالیاتی	*	*	*	
مدیریت کاهش درآمدهای مالیاتی	*	*	*	*
حوزه مالیات اختصاصی	*	*	*	

عنوان عامل مؤثر	مستندات و مطالعات پیشین	مصاحبه	پرسشنامه	آمار و شواهد
رصد مستمر نتایج سیاست‌های مالیاتی	*	*	*	
نوع مشوق‌های مالیاتی	*	*	*	*
سهل‌الوصول بودن مشوق‌های مالیاتی	*	*	*	
اصلاح فرهنگ مالیاتی شرکت‌های دانش بنیان		*	*	*
آموزش شرکت‌های دانش بنیان		*	*	*
تفاوت بین شرکت‌های کوچک و بزرگ برای ارائه خدمات مالیاتی	*	*	*	*
اتخاذ شیوه‌های نوین حمایت مالیاتی در چرخه‌های مختلف عمر	*	*	*	*

بر اساس مطالعه موردی انجام شده و به کمک مصاحبه‌های عمیق، مشاهده سلسله شواهد و رویدادها و مطالعه مستندات و آمارها، عوامل مؤثر شناسایی شده اولیه به طور دقیق‌تر مورد بررسی و جمع‌بندی قرار گرفت. در این قانون تنها به ارائه معافیت‌های مالیاتی به مدت ۱۵ سال به شرکت‌های دانش بنیان توجه شده است. درحالی‌که توجه سیستمی به همه این عوامل می‌تواند کمک فراوانی به موفقیت شرکت‌های دانش بنیان و به دنبال آن تحقق اقتصاد دانش بنیان و مقاومتی نماید. بررسی الگوی سیاستی حمایت مالیاتی از فعالیتهای دانش بنیان تا حد زیادی می‌تواند در شکل‌گیری نگرش سیستمی و همه‌جانبه به مقوله تأثیر مالیات بر فعالیتهای دانش بنیان کمک نماید.

در قانون حمایت از شرکت‌ها و مؤسسات دانش بنیان و تجاری‌سازی تنها به ارائه معافیت مالیاتی به شرکت‌های دانش بنیان اشاره شده است. درحالی‌که بررسی سیاست‌های مالیاتی مشوق دانش بنیان در دنیا که به صورت مختصر در جدول ۳ ارائه شده است، نشان می‌دهد که با توجه به ماهیت فعالیتهای دانش بنیان می‌توان از بسته متنوعی از سیاست‌های دیگر مانند اعتبار مالیاتی، نرخ ترجیحی یا کاهش مالیات و ... در راستای حمایت مالیاتی از فعالیتهای دانش بنیان استفاده

کرد. در همین راستا ابتدا باید یک نظام حمایت مالیاتی با بسته‌های سیاستی متنوع و شفاف برای فعالیتهای دانش‌بنیان تعریف شود.

اختصاصی سازی نظام حمایت مالیاتی یکی از ابعاد الگوی سیاستی حمایت مالیاتی از فعالیتهای دانش‌بنیان است. این نظام حمایتی باید متناسب با اندازه و جایگاه شرکت دانش‌بنیان در چرخه عمر خود، سیاست‌های مالیاتی متنوعی به آنان ارائه دهد. سه ویژگی کیفی، وحدت مالکیت و مدیریت، مالکیت فردی و خانوادگی و استقلال از کسب‌وکارهای دیگر عامل تمایز کسب‌وکارهای کوچک از بزرگ می‌شود (بیاتی و تقوی، ۲۰۰۷). هم‌چنین شرکت‌های جوان نوآوری بیشتری دارند (یه- یون لین و یی- چینگ چن، ۲۰۰۷). این شرکت‌ها نقش کلیدی در توسعه و ارتقای فناوری ایفا می‌کنند (بخاری و همکاران، ۱۳۹۲) و ارزش‌افزوده، نوآوری، ایجاد اشتغال و انعطاف‌پذیری بیشتری دارند (بیک زاد و تیرانداز، ۱۳۸۸). با توجه به موارد یادشده نیاز است ارائه خدمات مالیاتی برای شرکت‌های کوچک و بزرگ متفاوت باشد. یکی از متخصصان مورد مصاحبه در این پژوهش اشاره می‌نماید که "در واقع حمایت مالیاتی موجود در قانون شرکت‌های دانش‌بنیان صرفاً برای شرکت‌های تولیدی بزرگ و در صنایع خاصی چون دارو کاربرد دارد و برای شرکت‌های کوچک که اتفاقاً باید در این زمینه مورد حمایت قرار گیرند هیچ اثری ندارد چون آنها اصلاً این‌قدر درآمد ندارند که این معافیت به این شکل به کار آید. در نتیجه این نوع از حمایت فقط تعدادی از شرکت‌های دانش‌بنیان را هدف خود قرار می‌دهد. آمار منتشرشده از معاونت علمی نیز محدود شدن فواید این بخش از قانون برای تعداد محدودی از شرکت‌های دانش‌بنیان را نمایش می‌دهد."

بر اساس تعریف دیکینسون (دیکینسون، ۲۰۰۵)، پنج مرحله چرخه عمر شرکت‌ها عبارت‌اند از: مرحله معرفی، مرحله رشد، مرحله بلوغ، مرحله رکود و مرحله ورشکستگی. چرخه عمر شرکت نقش مهمی در جذب نظر سرمایه‌گذاران ایفا می‌کند (کرمی و آخوندی، ۱۳۹۵). ویژگی‌های مالی و اقتصادی یک شرکت، تحت تأثیر مرحله‌ای از چرخه عمر است که شرکت در آن قرار دارد (کرمی و عمرانی، ۱۳۸۹). چنانچه ارائه خدمات مالیاتی متناسب با چرخه عمر شرکت باشد در تقویت آن نقش بسزایی ایفا می‌کند.

سهولت در بهره‌مندی از حمایت‌های مالیاتی یکی دیگر از ابعاد الگوی سیاستی حمایت مالیاتی از فعالیتهای دانش‌بنیان است. استفاده از مشوق‌های مالیاتی نیازمند شرایط مناسب بهره‌برداری و هم‌چنین سهل‌الوصول بودن این مشوق‌ها است. در واقع بهره‌مندی از این مشوق‌ها در نظام حمایت

مالیاتی باید به گونه‌ای باشد که شرکت‌های دانش‌بنیان که اکثر آن‌ها کوچک و دارای تعداد نیروی انسانی کم و تحصیل کرده می‌باشند، بتوانند به راحتی از مزایای آن بهره‌مند شده و با عدم درگیر شدن آنان در بوروکراسی اداری و اتلاف وقت، امکان بهره‌مندی سریعشان از این مشوق‌ها فراهم آید. زائر (۱۳۸۸) در تحقیقی که پیرامون ساده‌سازی مالیات انجام داده است یکی از چالش‌های اساسی نظام مالیاتی کشور را ساده‌سازی مالیات در مفهوم کلی و ساده‌سازی قوانین و مقررات مالیاتی در مفهوم محدود آن می‌داند که خود عزم و همکاری جدی سازمان امور مالیاتی و نهادهای قانون‌گذاری را می‌طلبد.

انتخاب نوع مشوق مالیاتی و تناسب آن با فعالیتهای دانش‌بنیان نیز افزایش فعالیتهای دانش‌بنیان، افزایش سرمایه‌گذاری خارجی، افزایش تولید ناخالص داخلی و اشتغال، افزایش صادرات، حمایت از صنایع نوپا، حمایت از صنایع و بخش‌های پیشگام، توسعه مناطق عقب‌افتاده و ... را به دنبال دارد. مشوق‌های هدفمند سبب می‌شود بار مالیاتی کمتری به بخش‌ها و فعالیتهای اقتصادی مشخص وارد شود (عبدی و رضایی، ۱۳۹۴). اصلاح فرهنگ مالیاتی شرکتهای دانش‌بنیان نیز از یک طرف می‌تواند منجر به کاهش فرار مالیاتی این شرکت‌ها و پرداخت به هنگام و مناسب مالیات آن‌ها گردد و از طرف دیگر این پرداخت به هنگام و مناسب می‌تواند ضمن افزایش اعتماد نظام مالیاتی به شرکت‌های دانش‌بنیان، موجب سهولت در بهره‌مندی آنان از حمایت‌های مالیاتی گردد. عدالت، ساده‌سازی متون قوانین مالیاتی، منطقی کردن مراحل اخذ مالیات، آموزش قوانین و مقررات مالیاتی، مشخص کردن این‌که مالیات به چه مصارفی می‌رسد و اطلاع‌رسانی رسانی بهنگام از عوامل اصلی است که می‌تواند به شکل‌گیری و اصلاح فرهنگ مالیاتی کمک نماید (صالحی و همکاران، ۱۳۹۳). آموزش شرکت‌های دانش‌بنیان نیز علاوه بر اصلاح فرهنگ مالیاتی آن‌ها، این شرکت‌ها را با انواع سیاست‌های ارائه شده در نظام حمایت مالیاتی آشنا کرده و به آنان کمک می‌کند ضمن آشنایی با قوانین مالیاتی، به آنان کمک می‌نماید تا بهتر و آسان‌تر از مشوق مالیاتی مناسب با شرایط خود بهره‌مند شوند.

شفافیت نظام مالیاتی دیگر بعد الگوی سیاستی حمایت مالیاتی از فعالیتهای دانش‌بنیان است. شفافیت نظام مالیاتی علاوه بر کمک به شرکت‌های دانش‌بنیان و افزایش اعتماد آنان به نظام مالیاتی، فساد در نظام مالیاتی را نیز کاهش می‌دهد. قابل تفسیر و مبهم نبودن قوانین مالیاتی بر پایه حدس و گمان، سبب شفافیت قوانین مالیاتی خواهد شد. وحدت رویه مالیاتی یا به عبارتی اتخاذ رویه یکسان در رسیدگی به امور مالیاتی، شفافیت و تسریع در تعیین تکلیف مالیاتی را به دنبال خواهد داشت.

اطلاع‌رسانی به هنگام مشوق‌ها و قوانین مالیاتی عدم تزییع و خسران شرکت‌ها و همچنین افزایش آگاهی مؤدیان مالیاتی از حقوق و تکالیف مالیاتی را در پی داشته و موجب شفاف شدن قوانین نزد ایشان می‌شود. یکی از متخصصان شرکت‌های دانش‌بنیان بیان می‌نمود که "به دلیل عدم شفافیت نظام مالیاتی در حمایت از شرکت‌های دانش‌بنیان، این نگرانی همواره در شرکت‌ها وجود دارد که آیا واقعاً مشمول معافیت می‌شوند یا خیر؟ همچنین مراحل این معافیت خیلی شفاف نیست یا حداقل به خوبی اطلاع‌رسانی نشده است."

در نهایت می‌توان به مدیریت پیامدهای حمایت‌های مالیاتی به‌عنوان آخرین بعد الگوی سیاستی حمایت مالیاتی از فعالیت‌های دانش‌بنیان اشاره کرد. مدیریت این پیامدها علاوه بر جلوگیری از تضعیف نظام حمایت مالیاتی و افزایش کارایی این نظام، به بهره‌مندی حداکثری شرکت‌های دانش‌بنیان از آن کمک می‌نماید. عدم گسترش فرهنگ مالیاتی در جامعه، عدم مبادله کامل اطلاعات و نبود نظارت و پیگیری در اخذ مالیاتی، عدم استقبال از تسلیم اظهارنامه‌های مالیاتی، ضعیف بودن ضمانت‌های اجرایی، تأخیر در وصول مالیات، نشناختن مؤدیان و مستند نبودن میزان درآمد آنان، وجود قوانین پیچیده و متعدد مالیاتی و وجود معافیت‌های گسترده می‌تواند منجر به فرار مالیاتی شود (هادیان و تحویلی، ۱۳۹۲). جلال وند و همکاران (۱۳۹۲) در تحقیقی به بیان به اهمیت ارزیابی و بررسی نظام مالیاتی در برنامه‌های توسعه می‌پردازد که می‌تواند به‌عنوان الگویی جهت بهره‌مندی در حوزه ارزیابی آثار نظام مالیاتی در بخش دانش‌بنیان کشور بکار گرفته شود. جلوگیری از فرار مالیاتی، شفافیت مالیاتی را نیز به دنبال خواهد داشت. برخی از متخصصان مورد مصاحبه به‌ویژه افرادی که در حوزه مالیاتی فعالیت می‌نمودند با ارائه این معافیت‌ها مخالف بودند مثلاً یکی از مصاحبه‌شوندگان بیان می‌نمود که "این معافیت‌های مالیاتی با هدف خوبی وضع می‌شود ولی بعداً تبدیل به ابزارهای فرار مالیاتی می‌شوند. به همین جهت با رویکردهای جدیدتری به حمایت مالیاتی داشت و به نظر معافیت این شکلی حداقل در ایران خیلی کاربردی نیست". در نتیجه توجه به آثار این سیاست‌ها در بلندمدت و زمان دار بودن آن دارای اهمیت ویژه‌ای است. ثبات درآمدهای مالیاتی نیز به ویژگی‌های ساختاری مالیات وابسته است. جلوگیری از کاهش درآمدهای مالیاتی، جلوگیری از فرار مالیاتی را به دنبال دارد. رضایی و همکاران (۱۳۸۹) به‌طور ویژه‌ای بر مفهوم تمکین مالیاتی تمرکز دارند و تأکید می‌نمایند که با افزایش نرخ تمکین، نسبت درآمدهای مالیاتی واقعی به درآمدهای پیش‌بینی‌شده بودجه افزایش می‌یابد. ایجاد حوزه اختصاصی برای پرونده‌های مربوط به شرکت‌های دانش‌بنیان و دارا بودن کارکنان

متخصص و مسلط در این حوزه، تسریع در تعیین تکلیف مالیاتی و مدیریت کاهش درآمدهای مالیات را سبب می‌شود. رصد مستمر بازخورد اجرای قوانین مالیاتی نیز سبب تقویت نقاط قوت و رفع نقاط ضعف موجود خواهد شد که این امر به نوبه خود لزوم بازبینی قوانین و کمک به شفافیت آن را می‌طلبد. همچنین رصد مستمر نتایج سیاست‌های مالیاتی نشان می‌دهد اتخاذ کدام نوع از مشوق‌های مالیاتی منجر به رشد و ارتقای شرکت‌های دانش‌بنیان می‌شود. همان‌گونه که در بالا اشاره شده است، نتایج مصاحبه‌ها، مستندات علمی و مقالات پیشین و شواهد و رویدادها و آمارها تائید کننده عوامل شناسایی شده در الگوی نظری اولیه است. با توجه به اینکه مقاله‌ای که به‌طور مستقیم به تحلیل نظام مالیاتی دانش‌بنیان کشور پرداخته باشد، یافت نشد به همین جهت نتایج با مقالات حوزه مالیاتی که به عامل خاصی در الگوی ارائه شده می‌پرداختند، مقایسه شده است.

نتیجه‌گیری و پیشنهادهایی جهت پژوهش‌های آتی

همان‌طور که در بخش‌های مختلف اشاره شده است، در بخش اول این پژوهش پس از مرور ادبیات و مستندات مربوط به حوزه‌های مالیات و شرکت‌های دانش‌بنیان و تحلیل مصاحبه‌های انجام شده با کارشناسان، مدیران و متخصصان این حوزه‌ها، فهرستی از عوامل مؤثر بر سیاست‌های حمایت مالیاتی از فعالیتهای دانش‌بنیان ارائه شده است. در واقع، عوامل مؤثر بر سیاست‌های ارائه شده در الگوی سیاستی حمایت مالیاتی از فعالیتهای دانش‌بنیان عبارت‌اند از:

- تفاوت قائل بودن بین شرکت‌های کوچک و بزرگ و ارائه خدمات مالیاتی بر اساس اندازه آن‌ها
- اتخاذ شیوه‌های نوین حمایت مالیاتی در چرخه‌های مختلف عمر با الگوبرداری از کشورهای توسعه‌یافته
- در نظر گرفتن مشوق‌های مناسب مالیاتی و حذف معافیت‌ها و اعطای امتیازات
- شفافیت قوانین مالیاتی و حذف پیچیدگی‌های مفهوم قوانین و برداشت واحد از آن
- تسریع در تعیین تکلیف مالیاتی و اجتناب از طولانی شدن فرایندها
- سهل‌الوصول بودن مشوق‌های مالیاتی و اینکه بهره‌برداری از این مشوق‌ها نیاز به صرف زمان طولانی و شرایط دشوار نداشته باشد.
- اصلاح فرهنگ مالیاتی شرکت‌های دانش‌بنیان از طریق اطلاع‌رسانی، آموزش، تکریم مؤدیان و اعتمادسازی

- اطلاع‌رسانی به هنگام مشوق‌ها و قوانین مالیاتی به‌منظور جلوگیری از خسران شرکت‌ها
- آموزش قوانین مالیاتی و مشوق‌های موجود به شرکت‌های دانش‌بنیان
- پیش‌بینی سازوکارهای لازم برای جلوگیری از فرار مالیاتی
- اتخاذ تدابیر لازم برای کنترل درآمدهای مالیاتی و ارائه مشوق‌ها بدون ضرر و زیان
- ایجاد یک‌رویه واحد در وصول مالیات و جلوگیری از برداشتهای مختلف ممیزان مالیاتی از قوانین
- ایجاد حوزه اختصاصی مالیاتی به‌منظور تسریع در امور و کاهش هزینه‌ها
- رصد مستمر نتایجی که از اجرای سیاست‌های مالیاتی به دست می‌آید به‌منظور تقویت نقاط قوت و برطرف کردن نقاط ضعف

در گام بعدی، پس از تحلیل پرسشنامه توزیع‌شده در میان کارشناسان، مدیران و متخصصان این حوزه‌ها، عوامل ۱۴ گانه شناسایی شده در ۴ دسته طبقه‌بندی شده‌اند. در ادامه پژوهش، با استفاده از استراتژی مطالعه موردی، الگوی نظری اولیه تحلیل و با توجه به مورد مطالعاتی این پژوهش، الگوی سیاستی حمایت مالیاتی از فعالیتهای دانش‌بنیان در قانون حمایت از شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان و تجاری‌سازی دستاوردها بررسی شده است. یکی از ویژگی‌های این تحقیق این است که مقوله ارائه الگوی سیاستی حمایت مالیاتی از فعالیتهای دانش‌بنیان را صرفاً از منظر شرکت‌های دانش‌بنیان یا سازمان مالیاتی بررسی ننموده است بلکه با توجه به اهمیت کارکرد مناسب نظام مالیاتی در کنار اثربخش بودن نظام مشوق‌ها اقدام به ارائه عوامل نموده است. به‌طور مثال شاید برخی از شرکت‌ها به دلایلی از عدم شفافیت در نظام مالیاتی استقبال نمایند ولی این نقص کارکردی در نظام مالیاتی است و به همین دلیل عدم شفافیت جزء عوامل مؤثر در این الگو شناخته نمی‌شود و بالعکس شفافیت به‌عنوان یک عامل اصلی شناخته می‌شود؛ زیرا کارکرد صحیح یک نظام مالیاتی کارآمد و اثربخش در طول زمان برای مجموعه‌های دانش‌بنیان در گرو شفافیت است.

در انتهای این پژوهش پیشنهاد می‌گردد که تأثیر سیاست‌های مالی دولت بر کارکرد موفقیت‌آمیز نظام مالیاتی حامی فعالیتهای دانش‌بنیان و تأثیر قوانین مالیاتی در حمایت از شرکت‌های دانش‌بنیان در شرایط رکود اقتصادی و تحریم‌ها نیز بررسی و نتایج آن با نتایج این پژوهش مقایسه شوند.

منابع

- بیک زاد، ج. تیرانداز، ح. (۱۳۸۸). خوشه‌های صنعتی و توسعه صنایع کوچک. تدبیر (۲۱۲)، ۴۹-۵۲.
- جمالی، غ. (۱۳۹۵). تحلیل ابعاد نوآوری باز مبتنی بر توسعه فناوری اطلاعات در شرکت‌های دانش‌بنیان: تلفیق BSC، FANP و DEMATEL. مدیریت فناوری اطلاعات، ۸(۳)، ۵۱۹-۵۴۰.
- حمیدی، ن. محمد زاده، ا. محمدی، ف. (۱۳۹۴). مطالعه موردی بررسی جایگاه جرائم مالیاتی در جلوگیری از فرار در نظام مالیات بر ارزش افزوده (استان قزوین). پژوهشنامه مالیات (۷۵)، ۱۴۷-۱۶۶.
- طالبی، ک. داوری، ع. دهقان نجم‌آبادی، ع. (۱۳۹۲). شناسایی تأثیر سرمایه فکری بر تشخیص فرصت‌های کارآفرینانه در شرکت‌های دانش‌بنیان. فصلنامه مطالعات مدیریت بهبود و تحول، ۲۲(۷۱)، صص ۱۹-۴۸.
- عبدی، م. رضایی، ا. (۱۳۹۴). تحلیل منافع و هزینه‌های مشوق‌های مالیاتی صنایع منتخب در اقتصاد ایران. پژوهشنامه مالیات، ۲۳(۲۷)، ۹-۳۳.
- علی احمدی، ع.، قاضی نوری، س. (۱۳۸۷). اولویت‌بندی ابزارهای سیاستی حمایت از شرکت‌های تازه تأسیس فناوری محور در کشور با استفاده از مدل تصمیم‌گیری چند معیاره فازی. سیاست علم و فناوری، ۱(۳)، ۷۳-۸۹.
- محمدی، ع.، حسین زاده، ح. (۱۳۸۷). برنامه‌ریزی راهبردی و نقش آن در تحول سازمان‌های دانش‌بنیان. فصلنامه مدیریت نظامی، ۳۱، ۲۹-۴۸.
- امینی، م.، میرمحمدی، س.، قصاع، ح. (۱۳۹۴). بررسی نقش شرکت‌های کوچک و متوسط دانش‌بنیان در شاخه تولید دانش و فناوری، بر کاهش اثرات تحریم‌های محصولات الکترونیک فناوری بالا علیه ایران. راهبرد اجتماعی فرهنگی، ۴(۱۴)، ۷-۲۷.
- سازمان امور مالیاتی کشور. (۱۳۹۲). بررسی تطبیقی نظام‌های مالیاتی برخی از کشورهای منتخب با موضوع مشوق‌های مالیاتی. تهران: معاونت پژوهش، برنامه‌ریزی و امور بین‌الملل سازمان امور مالیاتی کشور.
- کمالی، س.، شفیع، س. (۱۳۹۰). مفهوم تمکین مالیاتی و محاسبه آن در نظام مالیاتی ایران. پژوهشنامه مالیات، ۱۹(۱۰)، ۱۴۳-۱۶۸.
- برنامه پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور، (۱۳۸۹).
- برنامه عملیاتی سال ۱۳۹۵ سازمان امور مالیاتی کشور. دفتر پژوهش و برنامه‌ریزی سازمان امور مالیاتی کشور.
- برومند، ش. (۱۳۸۷). فساد سرمایه‌گذاری بخش خصوصی و رشد اقتصادی (مطالعه موردی ایران). فصلنامه اقتصاد مقداری (بررسی‌های اقتصادی سابق)، ۵(۲)، ۱۰۷-۱۲۹.
- جلالوند و، شهیکی تاش، م. (۱۳۹۲). بررسی و سنجش کارایی نظام مالیاتی ایران در برنامه‌های توسعه

(رویکرد منطق فازی). *اقتصاد مالی*، ۷(۲۴)، ۹-۳۵.

- خیاطیان، م.، طباطبائیان، س.، امیری، م.، الیاسی، م. (۱۳۹۴). تحلیل محتوای ویژگی‌های شرکت‌های دانش‌بنیان. *پژوهش‌های مدیریت منابع سازمانی*، ۵(۲)، ۲۱-۴۷.
- دانش فرد، ک. (۱۳۹۵). اولویت‌بندی نقش ساختارهای دانش‌محور پایه و پشتیبان در فرایند نوآوری در شرکت‌های دانش‌بنیان. *ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی*، ۵(۴)، ۲۱۷-۲۴۸.
- رادفر، ر.، خمسه، ع. (۱۳۸۷). تبیین تأثیر شبکه‌سازی D&R بر افزایش ارزش در شرکت‌های کوچک. *رشد فناوری*، ۴(۱۴)، ۲-۱۲.
- زائر، آ. (۱۳۸۸). جایگاه ساده‌سازی در برنامه‌های اصلاح مالیاتی: تجربه جهانی و چالش‌های نظام مالیاتی ایران. *پژوهشنامه مالیات*، ۱۷(۶)، ۱۵۷-۱۸۴.
- شهریاری راد، پ.، افضلی، ا.، طهماسبی بلداجی، ف.، بوستانی، ر. (۱۳۸۳). *نگرشی به مالیات بر ارزش‌افزوده و چگونگی اجرای آن در ایران*. تهران: دفتر طرح مالیات بر ارزش‌افزوده.
- زمانی، ا. (۱۳۹۲). *بررسی تطبیقی نظام‌های مالیاتی برخی از کشورهای منتخب*. معاونت پژوهش، برنامه‌ریزی و امور بین‌الملل سازمان امور مالیاتی کشور.
- صالحی، م.، پرویزی فرد، س.، استوار، م. (۱۳۹۳). تأثیر عوامل فرهنگ مالیاتی بر تمکین مالیاتی در بین مؤدیان امور مالیاتی. *پژوهشنامه مالیات*، ۲۲(۲۳)، ۱۸۵-۲۱۴.
- طبرسا، غ.، رضائیان، ع.، نظریوری، ا. (۱۳۹۱). طراحی و تبیین مدل مزیت رقابتی مبتنی بر هوشمندی سازمانی در سازمان‌های دانش‌بنیان. *تحقیقات بازاریابی نوین*، ۲(۱)، ۴۷-۷۲.
- *ظرفیت‌های مالیاتی اقتصاد ایران، چالش‌ها و راهکارهای توسعه‌ای آن (با تأکید بر رویکرد اقتصاد مقاومتی)*. (۱۳۹۴-۱۳۹۵). تهران: معاونت پژوهش، برنامه‌ریزی و امور بین‌الملل، دفتر پژوهش و برنامه‌ریزی.
- فخاری، ح.، سلیمانی، د.، دارایی، م. (۱۳۹۲). بررسی اثرات تحریم‌های اقتصادی بر عملکرد شرکت‌های دانش‌بنیان کشور. *سیاست علم و فناوری*، ۵(۳)، ۱-۱۶.
- فخاری، ح. (۱۳۹۳). *بازخوانی تعریف شرکت‌های دانش‌بنیان بر اساس شرایط اقتصادی کشور*. *سیاست علم و فناوری*، ۶(۴)، ۶۹-۸۸.
- *قانون حمایت از شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان و تجاری‌سازی نوآوری‌ها و اختراعات*. (۱۳۸۹).
- *قانون مالیات‌های مستقیم با آخرین اصلاحات (مصوب ۱۳۹۴/۰۴/۳۱)*. (۱۳۹۴). سازمان امور مالیاتی کشور.
- کرمی، غ.، آخوندی، ا. (۱۳۹۵). چرخه عمر شرکت و هزینه حقوق صاحبان سهام شرکت‌ها. *مطالعات تجربی*

حسابداری مالی، ۱۳(۵۲)، ۲۹-۵۱.

- کرمی، غ.، عمرانی، ح. (۱۳۸۹). تأثیر چرخه عمر شرکت و محافظه‌کاری بر ارزش شرکت. بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، ۱۷(۵۹)، ۷۹-۹۶.

- کمالی، ی. (۱۳۹۳). بررسی نقش تمرکززدایی در تحقق سلامت اداری. فصلنامه سیاست‌های راهبردی و کلان، ۲(۵)، ۱۱۱-۱۳۲.

- ماده ۱ لایحه حمایت از بنگاه‌های اقتصادی دانش‌بنیان در افق کوتاه‌مدت.

- مرادی، م.، ابراهیم پور ازبری، م.، ممبینی، ی. (۱۳۹۳). تبیین دوسوتوانی سازمانی به‌عنوان مفهومی نوین در مدیریت سازمان‌های دانش‌بنیان. رشد فناوری، ۱۰(۴۰)، ۱۸-۲۷.

- نصیرالاسلامی، ا.، رحمانی، ت.، ابریشمی، ح. (۱۳۹۴). عوامل اقتصادی مؤثر بر بی‌ثباتی درآمدهای مالیاتی دولت. مطالعات اقتصادی کاربردی ایران، ۴(۱۶)، ۲۵-۴۲.

- نظری، ع. (۱۳۸۷). بررسی اجمالی عملکرد نظام مالیاتی کشور در سال‌های اخیر. مجله اقتصادی (۷۹-۸۰)، ۸۹-۹۸.

- نقی زاده، رضا؛ رحمان خسماخی، زهرا. (۱۳۹۵). مطالعه موردی نظام‌های مالیاتی حامی دانش‌بنیان در سایر کشورها و مقایسه آن با ایران. کنفرانس مدیریت فناوری.

- هادیان، ا.، تحویلی، ع. (۱۳۹۲). شناسایی عوامل مؤثر بر فرار مالیاتی در اقتصاد ایران. فصلنامه علمی-پژوهشی برنامه‌ریزی و بودجه، ۱۸(۲)، ۳۹-۵۸.

- Bayati, A., Taghavi, A. (2007). The impacts of acquiring ISO 9000 certification on the performance of SMEs in Tehran. Bayati, A., Taghavi, A. (2007). The impacts of acquiring ISO 9000 certification on the performance of SMEs in Tehran. *the TQM Magazine*, 19(2), 140-149.

- Campodonico, L., Roberto Bonfatti, B., Pisano, L. (2016). Tax policy and the financing of innovation. *Journal of Public Economics*(135), 32-46.

- Cappelen, Å., Raknerud, A., Rybalka, M. (2012). The effects of R&D tax credits on patenting and innovations. *Research Policy*, 41(2), 334-345.

- Choi, J.-K., Bakshi, B., Hubacek, K., Nader, J. (2016). A sequential input-output framework to analyze the economic and environmental implications of energy policies: Gas taxes and fuel subsidies. *Applied energy*(184), 830-839.

- Czarnitzki, D., Hanel, P., Rosa, J. (2011). Evaluating the impact of R&D tax credits on innovation: A microeconomic study on Canadian firms. *Research Policy*, 40(2),

217-229.

- Deloitte. (2014). *Global Survey of R&D Tax Incentives*. Global Research and Development Incentives Group.
- Dickinson, V. (2005). Firm life cycle and future profitability and growth. working paper, School of Business, University of Wisconsin-Madison.
- Eisenhardt, K. M. (1989). Building theories from case study research. *Academy of management review*, 14(4), 532-550.
- Ji, K., Qian, Z. (2015). Does tax policy affect credit spreads? Evidence from the US and UK. *Journal of Macroeconomics*(43), 318-329.
- Naghizadeh, R., Elahi, S., Mantegi, M. (2016). The framework of technological innovation development in the regions of Iran; the case study of Bio, Nano, Aero and Information & communication technology. *Journal of Science and Technology Policy*, 43-59.
- Phan, P., Siegel, D. S., Wright, M. (2005). Science parks and incubators: observations, synthesis and future research. *Journal of Business Venturing*, 20(2), 165-182.
- Ptolick, G. (2009). *Tax management services*. United: Deloitte Tax LLP.
- Richardson, G. (2007). The influence of culture on tax systems internationally: A theoretical and empirical analysis. *Journal of International Accounting Research*, 6(1), 57-79.
- Rumina, U., Balandina, A., Bannova, K. (2015). Evaluating the effectiveness of tax incentives in order to create a modern tax mechanism innovation development. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*(166), 156-160.
- Saarenketo, S., Puumalainen, K., Kuivalai, O., Kyläheiko, K. (2004). Dynamic knowledge-related learning processes in internationalizing high-tech SMEs. *international Journal of Production Economics*, 89(3), 363-378.
- Shanahan, J. (2014). *Global Research & Development Incentives Group*. PwC's Global R&D Incentives Group.
- OECD. (2002). *Tax Incentives For Research And Development: Trends And Issues, Science Technology Industry*. (2001-2002). OECD.
- Yeh-Yun Lin, C., Yi-Ching Chen, M. (2007). Does innovation lead to performance? An empirical study of SMEs in Taiwan. *Management Research News*, 30(2), 115-132.
- Yin, R. K. (2003). *Case Study Research, Design and Methods*. Sage Publications.
- Yin, R. K. (2012). *Applications of Case Study Research*. SAGE Publications, Inc